

'Türkiye halkı'nın tanımı: İki dil, bir bavul

ÖNDER DELİGÖZ
19/04/2009

Türkiye halkı ifadesinin anlamını çok derinlerde aramaya gerek yok. Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un geçtiğimiz salı günü konuşmasının ardından tartıştığımız mesele, Cumhuriyet tarihi boyunca yaşanan, yaşanmaya da devam eden iki dil, bir de bavulluk hikâye aslında! Başbuğ'un 'Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran kimdir?

Cevap, Türkiye halkıdır.' sözlerine dair apaçık bir gerçeklikle yüzleşmek için Yıllık Değerlendirme Toplantısı'nı baştan sona dinler dinlemez Beyoğlu'na, 28. Uluslararası İstanbul Film Festivali'ne koşturmak yetti. İki Dil Bir Bavul adlı belgeselden yansıyan gerçek hayatlar, Doğu bölgelerinde yaşanan büyük sorunun geniş açılı, çok net bir fotoğrafıydı sanki. Üniversiteden yeni mezun olmuş genç bir öğretmenin zorunlu hizmet için atandığı köy okulunda, bilmediği bir dilde konuşan çocuklara bilmedikleri bir dili öğretmek zorunda kalmasının bazen sıkıntılı, bazen komik, çoğu zaman da trajikomik hallerine tanık oluyorsunuz. Filmin genç yönetmeni Özgür Doğan'ın dediği gibi: Emre öğretmen de, çocuklar da ortadaki saçmalığın kurbanı.

İki Dil Bir Bavul, üniversiteden yeni mezun olmuş genç bir öğretmenin zorunlu hizmet için atandığı Kürt köyünde tek kelime Türkçe bilmeyen öğrencileriyle geçirdiği bir ders yılını anlatıyor. Yönetmenliğini Özgür Doğan ve Orhan Eskiköy'ün yaptığı filmde her şey gerçek. Köy, Emre öğretmen, öğrenciler, köylüler; hatta tüm yaşananlar. Film, Denizlili Emre Aydın'ın poşulu erkeklerle dolu bir minibüs yolculuğunun ardından elinde bavulu, ilk görev yeri olan Demirci köyüne ayak basmasıyla başlıyor. Daha önce Doğu bir yana herhangi bir köye dahi gitmemiş olan Emre öğretmenin ilk günleri, kaldığı lojmanı kirden, böceklerden temizlemekle geçiyor. Şaşkınlık diz boyu. Hatta annesiyle telefonda konuşurken şu ifadeyi kullanıyor: "En azından suyu olur diyordum, o bile yok!"

Asıl sıkıntılar, bunalımlar köydeki evleri tek tek dolaşıp öğrencileri okula topladıktan sonra başlıyor. Çünkü çocuklar Türkçe bilmiyor, Emre de Kürtçe. Yaşları biraz büyük olanlar az çok Türkçe anlıyorlar; ama onlar da Türkçe sorulara Kürtçe karşılık veriyor. Neye uğradığını şaşırıyor, ne yapacağını bilmiyor Emre öğretmen. Anlaşamadığı öğrencilere ne öğretebilir ki? Bilmediği dili konuşan çocuklara bilmedikleri bir dili öğretmek zorunda kalıyor. Matematik, Hayat Bilgisi gibi dersleri bir yana bırakıp çocuklara bir sene boyunca Türkçe öğretmeye karar veriyor böylece. Mavi önlük üzerine bağlanmış beyaz yakalıktaki yazılı 'A, B, C' harfleriyle sadece Kürtçe konuşabilen öğrencilere elinden geldiği kadar Türkçe öğretmeye çalışıyor. Fakat bu pek de kolay olmuyor. Öyle ki Emre öğretmeni bunalıma sokacak kadar. Yedi sekiz yaşındaki çocukların neredeyse kırk yaşındaymışçasına yıpranmış ellerinden çıkan yazılar kolay kolay Türkçe olmuyor çünkü.

İki Dil Bir Bavul'u izledikten sonra filmin yönetmenlerinden Özgür Doğan'la Beyoğlu'nda buluşuyoruz. Filmin çıkış noktasını soruyoruz. Gerçek karakterlerle, gerçek olayları anlatan belgeselin yine gerçek bir hayat hikayesinden yola çıktığını öğreniyoruz. Genç yönetmen Özgür Doğan, filmde izlediğimiz öğretmen ve öğrenci arasında yaşanan dil sıkıntısının aynısını; hatta daha kötüsünü yaşadığını söylüyor: "Ben Muş, Vartoluyum. Türkçe bilmiyordum. Öğretmen Türkçe öğrenelim diye Kürtçe konuşmamızı yasaklamıştı. Türkçe bilmeyen dedemle ninemin yaşadığı evde bile. Ama tek kelime Türkçe bilmiyoruz ki! Kürtçe konuşunca dayak yiyorduk. O anılar canlandı işte. Kuzenimle oturduğumuz bir gün o da başından geçenleri anlattı. Kaba bir senaryo yazdık. Aslında onun anlattıklarıyla filmdekiler yüzde doksan aynı."

Filmi çekmeye karar verdiklerinde zorlu bir süreç başlamış. Uygun köy ve öğretmen bulmaya çalışmışlar uzun süre. Tabii bir yandan da giderleri karşılayacak parayı bulmanın derdine düşmüşler. Senaryolarını yeni yönetmenleri destekleyen bir proje olan Greenhouse'a sunmuşlar. Oradaki seminerlerden birincilikle ayrılınca biraz olsun maddi destek bulmuşlar. Hollandalı ortak bir yapımcı da bulunca sıra filmi çekecekleri yeri ve öğretmeni bulmaya gelmiş. 2007 Ağustos ayında önce Varto'yu gezip dolaşmışlar. Uygun köy bulamayınca rotayı Şanlıurfa'ya çevirmişler. Bir haftada yaklaşık 60 köy gezmişler. Bakmışlar ki anlatmak istedikleri sorun bu köylerde var, uygun öğretmeni araştırmaya başlamışlar. Köylere gidecek tüm öğretmenlerin ilk uğrak yeri olan ilçe merkezindeki öğretmenevi onlar için bir nevi cast ajansı olmuş. Önce Viranşehir'deki öğretmenevinde kaldıklarını, fakat uygun öğretmeni bulamadıklarını söyleyen Özgür Doğan, Denizlili Emre Aydın'la nasıl bir araya geldiklerini şöyle aktarıyor: "İstediğimiz gibi bir karakter bulamamıştık. Kimi filmi sürükleyebilecek tipte değildi, kimi güçlü karakter değildi, kimi isteksizdi. Bazı öğretmenler iyiydi ama görev yapacakları köyler film için uygun değildi. Siverek'e bir bakalım dedik. Öğretmen evinin bahçesinde Emre'yi gördük. Yıkılmış bir hali vardı. 'Burada olmamam gerekiyordu' diye düşünüyordu büyük ihtimalle. Ona önerdik. O da kabul etti."

Emre'ninki deneme yanılma!

Emre'nin kabul etmesiyle dokuz ay sürecek çekimler başlamış. Öncelikle Emre öğretmenin ilk günlerini, köye nasıl adapte olduğunu soruyoruz yönetmen Doğan'a. Cevap üzücü ve de düşündürücü: "Sürekli telefonda annesiyle konuşuyordu. Sonlara doğru kesti bunu. Hayata küstü, kapandı biraz. Kendisi için çok zor. Denizli'de büyümüş. Daha önce Doğu'ya gitmemiş. Bir de üniversitede dört yıl boyunca buna dair üniversitede hiçbir eğitim almamış. Kimse ona 'böyle bir yere gidebilirsin' dememiş. Bir yere gidiyorsun, insanlar senin dilini bilmiyor." Genç öğretmenin çok çabalayarak, sürekli uğraşarak deneme yanılma yollarını kullanarak çocukları eğitmek zorunda kaldığından bahsediyoruz.

'Çekimleri yaparken özellikle sınıf ortamında doğallığı nasıl sağladınız?' sorusunu cevaplarken

çocukların kendileriyle hiç ilgilenmediğini, sürekli Emre öğretmenin gözünün içine baktıklarını ifade ediyor Doğan. Filmi sadece iki kişi olarak çekmeleri de doğallığı korumalarında etkili olmuş zaten. Köyde ya da okulda yaşanan hiçbir olaya müdahale etmediklerini de belirterek şöyle devam ediyor: "Çocukların ya da öğretmenin günlük hayatını değiştirecek türden, yani 'Yeniden gir, yeniden yürü' gibi şeyler yapmadık. Sabahtan konuşuyorduk Emre'yle, 'bugün ne yapacaksın?' diye. Biz de ona göre kameramızı kurup bir kenara çekiliyorduk."

Özgür Doğan, İki Dil Bir Bavul filmi üzerinden anlatmak istedikleri bir derdin olduğunu belirtiyor. Türkçe bilmeyen Kürt çocukların okula başlarken yaşadıkları sıkıntıyı anlattıktan sonra kendi hayatından hareketle ilginç bir noktaya dikkat çekiyor: "Benim beş yıllık ilkokul dönemimde dört ya da beş öğretmen gelip gitti köyümüze. O dönem hiç anlamadım, bu adamlar neden hemen gidiyorlar diye. Sonra bu insanların buralarda duramadıkları, adapte olamadıkları, çok ağır şartlarda yaşadıkları, bazılarının psikolojik tedavi gördüğü... Ne oluyor da bu insanlar bu hale geliyorlar?" Sorduğu sorunun cevabını da kendisi veriyor hemen: "Çünkü ortada çok saçma bir durum var. İki taraf da birbirinin dilini bilmiyor. Siz öğretmene diyorsunuz ki gidin 'onlara bu dili öğretin'. Köydeki çocuklara da diyorsunuz ki 'okula gidin bu dili öğrenin'. Ama bu iki kesimde de buna dair hiçbir fikir yok. Öğretmen de öğrenci de ne yapacağını şaşırıyor. Bütün derdimiz burayı anlamak."

Yönetmen Doğan, filmi çekerken dengeyi korumaya çalışarak tek yönlü bakmadıklarını, öğretmeni de, öğrencileri de, köylüleri de anlamaya çalıştıklarını belirtiyor. "Biz öğrencilerin sıkıntısına da, öğretmenininkini de anlatmak, anlamak istedik. Doğru olan bu." diyor. Dolayısıyla sorunun tüm taraflarını çok iyi hissettiklerini söylüyor. "Bu ne Emre'nin, ne o çocukların suçu. İki taraf da kurban aslında." diyor. 'Peki bu sorun nasıl çözülür?' kısmına gelince fikirlerini şöyle sıralıyor genç yönetmen: "Bu çocukların hayatında bir kırılma yaratmadan, Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Şu anki yöntemle değil. Bu kadar yıpratıcı, bölen, yasaklayan, reddeden tarzda değil. Buna dair çözüm bence çok rahat bulunabilir. Oraya bence çok özel öğretmenlerin gönderilmesi lazım. Emre'ye gerçekten çok yazık. Çocuklara da yazık, ona da. Karşı karşıya kaldığı duruma dair önceden edinilmiş hiçbir fikri, hiçbir tecrübesi yok çünkü." *o.deligoz@zaman.com.tr*